

Reinform kommen. Mit realistischen kleinen Schritten in die Richtung anzufangen, ist dabei entscheidend: Zum einen berücksichtigt man so die oft nicht stark vorhandene Willenskraft der Lernenden, zum anderen stärkt es das eigene positive Verhältnis zu dieser Art von Unterricht.

Literatur:

1. Hoffmann, B. / Langefeld, U. : Methoden-Mix. Unterrichtliche Methoden zur Vermittlung beruflicher Handlungskompetenz in kaufmännischen Fächern. Darmstadt: Winklers, Gebrüder Grimm, 2001. – 160 S.
2. Glaboniat M. Profile Deutsch. / M.Glaboniat, M. Müller., H.Schmitz u.a. – Berlin, Langenscheidt Verlag, 2003. – 168 S.
3. Gudjons H. Pädagogisches Grundwissen. 11. grundlegend überarbeitete Auflage, – Bad Heilbrunn / Obb. : Julius Klinkhardt, 2012. – 400 S.
4. Ende K., Grotjahn R., Kleppin K., Mohr I. – DLL 6 Curriculare Vorgaben und Unterrichtsplanung. Fort- und Weiterbildung weltweit. – München, Klett-Langenscheidt, 2014. – 152 S.
5. Kaiser F.-J. Methodik des Ökonomie-Unterrichts. Grundlagen eines handlungsorientierten Lernkonzeptes mit Beispielen. 3. Auflage. – Bad Heilbrunn/ Obb. : Julius Klinkhardt, 1999. – 384 S.
6. <http://www.goethe.de/r/dservlis.htm>
7. <https://www.goethe.de/de/spr/unt/for/dll/kon.html>

УДК 81'243: 37(430)

Н. Б. Дзюбишина,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

РАННЄ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ОДНЕ З АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ

У статті проаналізовано погляди німецьких фахівців на запровадження навчання іноземних мов у дошкільній та початковій освіті, визначено організаційні зміни в ранньому навчанні іноземних мов у Німеччині.

Ключові слова: *раннє навчання, іноземна мова, рідна мова, мотивація.*

В статье проанализированы взгляды немецких специалистов на введение обучения иностранных языков в дошкольном и начальном образовании, определены организационные изменения в раннем обучении иностранных языков в Германии.

Ключевые слова: *раннее обучение, иностранный язык, родной язык, мотивация.*

The article analyzes the views of the German experts on the implementation of teaching of foreign languages in the preschool and primary education; it has been determined the organizational changes in the early teaching of foreign languages in Germany.

Key words: *early education, a foreign language, the native language, motivation.*

Процес реформування та модернізації вітчизняної системи освіти передбачає запозичення європейських освітніх стандартів. Знання мов належить у нинішній час до базових компетенцій, якими б мали володіти європейські громадяни. Вони сприяють розвитку їхньої освітньої і професійної мобільності, є необхідною передумовою європейського демократичного громадянства. Однією з актуальних тем мовної політики Ради Європи і Європейського Союзу, яка конкретно розв'язується на рівні країн-членів, є раннє навчання іноземних мов.

Орієнтиром виступають Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти, розроблені за дорученням Європейської Ради. Вони дають чітке визначення рівням володіння мовою, котрі встановлюють комунікативні навички, активні та рецептивні вміння та мовну компетенцію в певних галузях, мають на меті досягнення більшої уніфікації та прозорості у вивченні іноземних мов серед країн-членів Європейського Союзу, що сприяє полегшенню взаємного визнання мовних сертифікатів та кооперації між навчальними закладами різних країн [1].

Питання раннього навчання іноземних мов є досить дискусійним. Ця проблема знайшла відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців (В. Г. Редько, В. М. Плахотник, Ш. О. Амонашвілі, Л. В. Щерба, М. І. Жинкін, О. І. Зимня). Ретроспектива розвитку навчання іноземних мов у Німеччині стала предметом наукових пошуків таких учених, як Х. Кріст, К. Шредер, Г. Сартер, Е. Біттнер, М. Вольтер та ін.

Мета статті – проаналізувати погляди німецьких фахівців на запровадження навчання іноземних мов у дошкільній та початковій освіті, визначити організаційні зміни в ранньому навчанні іноземних мов в Німеччині.

Раннє навчання іноземних мов належить до тем, які багато обговорюються в нинішній час як у зарубіжній так і вітчизняній науці. Переважна більшість спеціалістів говорить на користь його запровадження. Великий інтерес до нього проявляють і батьки дітей дошкільного і раннього шкільного віку. На основі даних нейролінгвістичного і психолінгвістичного засвоєння мови рекомендується починати навчання іноземних мов десь близько 10–11 року життя дитини, коли завершується процес формування граматичної системи рідної мови. При цьому до навчання іноземної мови не варто включати абстрактні правила, а мовну інформацію подавати не ізольовано, а у семантичному і синтаксичному контекстах. З іншого боку, вчені підкреслюють корисність навчитися іноземної мови у віці до 11 років, з огляду на здатність правильно засвоїти вивому, оскільки в пізнішому віці найважче засвоюється власне просодія [6, с.125].

Генератором реформ німецької освітньої системи є об'єднання Forum Bildung (1999 2001), продовженням якого стала ініціатива Bildung Plus. Серед п'яти рекомендацій-висновків FB була зокрема, рання та індивідуальна підтримка дітей, тобто на рівні дитячих садків і початкових шкіл, включно з дітьми іммігрантів, спрямована на розвиток їхніх мовних здібностей. Висновки FB являють собою офіційну позицію німецької освітньої політики щодо розв'язання цієї проблематики. Необхідність раннього навчання іноземних мов підкреслює і керівництво міністерства освіти Німеччини.

Що стосується раннього навчання іноземних мов, у Німеччині йдеться про два напрямки: навчання іноземної мови (англійської або французької) німецьких дітей і навчання німецької мови дітей іммігрантів.

У рамках діяльності FB було видано в низці публікованих матеріалів тематичний збірник з семінару «Fremdsprachenerwerb – Wie früh und wie anders?», який проходив у 2001 році. На семінарі було презентовано декілька теоретичних досліджень, у яких фахівці доводили конкретними прикладами з практики, що раннє навчання іноземних мов є адекватним, корисним, якщо воно реалізується методами, адекватними віку дитини.

У виступі Е.Бітнер (E.Bittner) узагальнила питання, які FB вважає за найважливіші у зв'язку із засвоєнням іноземних мов:

- 1) підтримка і розвиток інтересу дітей до навчання іноземних мов в дитячих садках і початкових школах;
- 2) раннє засвоєння мов методами, які є адекватними віку дітей;
- 3) використання іноземної мови як засобу комунікації, що передбачає його підсилення у двомовному навчанні на інших ступенях загальноосвітніх шкіл [2].

Г.Сартер (H.Sarter) у своєму дослідженні, обґрунтовуючи доречність раннього навчання іноземних мов, зазначає, що опанування більше, ніж однією мовою, чи то одночасно від народження, чи в ранньому дитячому віці, можна вважати не лише нешкідливим для розвитку психіки дитини, але також таким, що відповідає нормальній діяльності, пов'язаній із засвоєнням мови усіх людей і таким, що розвивається безпроблемно, якщо дано адекватні вихідні умови. Автор наголошує, що мова йде про раннє навчання мов загалом, а поняття «іноземна мова» є результатом політичного розвитку – виникненням різних держав, далі це поняття підтримується шкільною освітою (предметом «іноземна мова»). При цьому формулювання «раннє вивчення мов» вказувало на те, що у дітей на рівні дитячого садка і початкової школи ще не завершено опанування рідною мовою, а діти іммігрантів у цей період опановують німецьку як першу іноземну мову. Однак, вони мають розвинуту відповідно до свого віку одну мову, за допомогою якої знайомляться зі світом. Авторка зазначає, що у дитячому віці спонтанно проходить засвоєння не лише рідної мови, але й другої, що однак, не означає, що діти вивчають мову краще: вони її вивчають інакше, ніж дорослі або учні юнацького віку [9].

На думку авторки, чим молодшими є діти, тим подібнішим є засвоєння рідної мови і другої мови, хоча й не є повністю ідентичним. Чим більше засвоєною є перша мова, тим більше це впливає на засвоєння другої мови (інтерференція). Хоча мову діти опановують спонтанно, це однак не відбувається саме собою, вони мають бути до цього засвоєння мотивовані. Дуже важливою для них є особливо в дошкільному віці автентичність, справжність використання мови; тільки пізніше можна використовувати мову і у «віртуальних ситуаціях». Необхідно, щоб кожна мова для дитини була пов'язана з конкретною особою, котра нею говорить. Не менш важливими є методичні засоби засвоєння мови в малих дітей – це спів і гра. Авторка підкреслює необхідність виділення достатнього часу для засвоєння мови малими дітьми, оскільки в протилежному випадку воно може бути непродуктивним.

Німецька дослідниця П.Юнг (P.Jung) займалася питанням навчання рідної мови дітей іммігрантів. Вона зазначала, що результати дослідження опанування мов дітьми, які виростають у двомовному середовищі, котре було реалізоване у 2001 році в Гамбурзі, показує, що чим більше ці діти вчать у початковій школі англійську мову, тим менше часу приділяється їх рідній мові: водночас наголошувалось, що англійська і рідна мова іммігрантів вважаються важливішими, ніж офіційна мова країни, тобто німецька. Авторка також звернула увагу на обставину, що занадто раннє навчання англійській і виняткова концентрація на ній означають вилучення інших мов з навчальних планів [8].

Німецькі фахівці підкреслюють, що чим ранішим є початок навчання іноземних мов, тим різноманітнішими мають бути його методи. Суттєвим вважається відхід від традиційного навчання мов як системи на користь комунікативних навичок. Окремі вчені не заперечують необхідність опанування мови способом, адекватним віку дитини, який містить віршики, пісні, ігри, проте цілком не погоджуються з цією точкою зору, оскільки вважають, що мову як систему вчити легше в певній системі – цей спосіб полегшує розуміння і запам'ятовування нового матеріалу і можливість контролю своїх результатів навчання [7].

З точки зору FB, раннє навчання іноземних мов у дитячому садку і початковій школі має принципове значення. Тому FB рекомендувало його запроваджувати. Метою ознайомлення дітей зі світом іноземних мов є не лише усвідомлення їхнього існування, але й зацікавлення ними. Мовні навички вважаються однією з ключових компетенцій, необхідних для культурного розвитку Німеччини і важливою передумовою ранньої індивідуальної підтримки, оскільки через опанування мови діти розвивають також свою особисту ідентичність. Існуючі методи навчання іноземних мов не можна просто перенести в незмінній формі на учнів раннього віку, тому FB підкреслює необхідність розробити нову концепцію опанування іноземними мовами в ранньому віці, підготувати вчителів, вихователів, котрі мали б здатність розвивати інтеркультурну свідомість дітей. У ранньому навчанні іноземних мов FB вбачає основи «ціложиттєвого» навчання, зокрема в тому, що діти мотивовані до навчання і опановують вміння вчитися. Особливу увагу треба приділити переходу учнів на інші типи та ступені шкіл. FB надалі зосереджується на мовній підтримці дітей іммігрантів при їхньому опануванні німецькою мовою.

Прихильником раннього навчання іноземних мов є також Р.Фройденштайн (R.Freudenstein) з університету Марбург. Він вважає, що раннє навчання мало б починатись вже в дошкільному віці, не пізніше на рівні початкової школи, оскільки в цьому віці діти вивчають іноземні мови найкраще, їхня здатність імітувати є найбільшою. Тому навчання дітей іноземних мов у цьому віці мали б забезпечувати носії мови. Наголос мав би робитися, на думку автора, на екстенсивне слухання неструктурованого іншомовного матеріалу [5].

Автор нагадує, що ще Я.А.Коменський писав у своїй «Великій дидактиці», що кожна мова повинна вивчатися більше її використанням, аніж вивченням правил, чим сформулював основну ідею принципу комунікативності у навчанні. Автор констатує, що діти віком десяти років вже засвоїли найважливіші правила природного використання рідної мови, при цьому не вміючи їх сформулювати. Ця обставина вела до багатьох досліджень, метою яких було з'ясувати, чи є таке природне засвоєння мови можливим щодо іноземної і другої мов. Учений підкреслює, що знання граматики сприяє тривалішому засвоєнню іноземної мови, зокрема з таких причин:

- здатність оперувати формальними аспектами мови допомагає учневі продовжувати навчання іноземної мови і після закінчення школи;
- здатність аналізувати мову допомагає учневі досліджувати незалежно від учителя незнайомі аспекти мови, з якими при її опануванні він зустрічається;
- експліцитні відомості про мову пропонують учневі орієнтаційну допомогу при вивченні мови і можуть створити уявлення про граматику іншої мови і таким чином полегшувати її засвоєння.

В. Блейгл (W. Bleyhl) з педагогічного інституту в Людвігсбургу констатує, що в педагогіці вважається очевидним, що іноземна мова засвоюється інакше, ніж рідна мова. Автор наводить деякі відмінності між засвоєнням рідної та іноземної мов.

1. В обох випадках існують великі відмінності між індивідами, і в темпі їхнього навчання, і в досягнутому рівні опанування мовами.
 2. Тип помилок, які допускають учні при вивченні іноземної мови, відповідає принципам помилок, які допускаються при засвоєнні першої мови – і це на всіх вікових ступенях.
 3. Порядок засвоєння граматичних структур відповідає засвоєнню першої мови і його не можна змінити навчанням.
- Спільні риси, на думку автора, наступні:

1. Має місце багатовимірне поєднання знань про світ і знань про мову з новими мовними явищами.
2. Власний початок мовлення є індивідуальним і ситуативно різним.
3. Для початку власних граматичних конструкцій необхідний певний обсяг засвоєного словникового запасу.

Автор підкреслює, що недостатньо лише запитати, чи навчання іноземної мови має бути керованим або ж проходити за принципами засвоєння рідної мови. Важливим є усвідомлення, що навчання мов не проходить лінійно, оскільки мову не можна вкласти – навіть дидактично – до одновимірної лінійності. Лінійно засвоєні мовні знання є малоефективними. Умови навчання іноземної мови треба оптимізувати. Для навчання іноземної мови можна використати дидактику рідної мови. Засвоєння рідної та іноземної мов вимагає осіб, з якими можна спілкуватися, і цікавих текстів з життя. Важливим є, щоб дитина мала нагоду відчувати успіх, оскільки він мотивує дитину до подальшого навчання. Під час навчання має бути збережено пріоритет аудіювання. Автор не погоджується з поглядом, що свідоме засвоєння граматичних структур полегшує процес навчання іноземної мови, оскільки він вважає, що учні можуть ним почувати себе перевантаженими. Учням мала б бути надана можливість вибору способу засвоєння іноземної мови, який є для них найбільш доречним. Визначну роль відіграє вчитель, котрий має дітей увести до іномовної культури і мотивувати їх до навчання [3].

Альтернативу раннього навчання іноземної мови представляє мовна пропедевтика. Синонімами цього терміну є мовний підготовчий курс, мовне пробудження (*Sprachaufmerksamkeit*). Цей тип мовної пропедевтики розвивається в деяких європейських країнах з 80-х років XX століття. Цією проблематикою займається міжнародний проект *Janua linguarum*. Проект координований європейським центром сучасних мов в рамках програми *Socrates – Lingua*. Метою мовної пропедевтики є «не навчати певної мови, чи певних мов, але готувати до цього навчання (учні навчаються вчитися)» [4, с. 256]. Принцип мовної пропедевтики полягає в тому, що учень на рівні початкового ступеня освіти проходить через такі види діяльності, які йому дають можливість усвідомити розмаїте мовне багатство, що його оточує, розпізнати довільний характер мов і тим самим відійти від обмеженого національними рамками погляду на мову і культуру.... Дві головні компетенції, до яких спрямовується мовна пропедевтика, це:

- 1) вміння вчитися мовам;
- 2) вміння жити у багатоманітному в мовному і культурному сенсі суспільстві.

Їх досягнення зумовлене прищеплюванням певних позицій, навичок і знань, які розвиваються в цілісних і взаємопов'язаних навчальних одиницях з різним тематичним спрямуванням [4, с. 256].

У німецькій фаховій літературі ми зустрічаємось з поняттям *Begegnung mit Sprachen* (зустріч з мовами), котре розуміється як розвиток сприйняття дітьми мов, як засіб міжлюдської комунікації і пізнання інших культур. На нашу думку, це можна вважати мовною пропедевтикою.

На основі аналізу фахової літератури можемо визначити, що федеральні землі Німеччини реалізували в останні роки зміни в ранньому навчанні іноземних мов і в галузі інтеграції навчання іноземних мов до фахових предметів. До найважливіших з цих змін належать наступні.

1. Майже у всіх федеральних землях перша іноземна мова в основних школах починається вивчатись з 1 або 3 класу. До цього пристосоване навчання і на нижчому секундарному ступені.

2. З плином часу іноземні мови запроваджуються частково як мови викладання інших предметів – двомовною формою вивчається, наприклад, фізика, хімія і біологія.

3. Раннє опанування стосується передусім англійської як другої мови, а також мов сусідніх країн. Реалізуються модельні експерименти двомовного навчання дітей у дитячих садках.

4. У численних заходах і акціях вивчення мови партнерів було передумовою для закордонних обмінів та інтеркультурного навчання.

5. Використовуються нові форми і методи навчання і викладання іноземних мов.

6. Цілеспрямованим запровадженням нових технічних засобів дедалі розвивається автономне навчання.

7. Школи усіх ступенів працюють зі Спільною європейською рамкою для мов і європейськими мовними портфоліо.

8. Нові методи навчання іноземним мовам відбилися і в підготовчій і подальшій освіті вчителів.

З викладеного вище випливає, що раннє навчання іноземних мов у Німеччині є визначною тенденцією мовної політики, воно підтримується і низкою фахівців, і більшістю громадськості. Ця тема є дуже актуальною в більшості європейських країн, котрі реагують на рекомендації Ради Європи і Європейського Союзу в галузі мовної освіти, зокрема тим, що знижують межу початку навчання іноземних мов і уможливають навчання двома іноземними мовами протягом обов'язкового шкільного навчання.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Bittner E. Eröffnung des Workshops / E. Bittner // In Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. – Bonn: Forum Bildung, 2001. – S. 6–9.
3. Bleyhl W. Fremdsprachenlernen – «gesteuert» oder nach den Prinzipien des Mutterspracherwerbs? / W. Bleyhl // Fremdsprachenunterricht. – 2005. – №3. – S. 2–7.
4. Fenclová M. Jazyková propedeutika pro základní školu aneb kudy do evropské multilingvní budoucnosti / M. Fenclová // Pedagogika. – 2004. – roč 54. – S. 251–260.
5. Freudenstein R. Success of differing approaches to language learning (methods) / R. Freudenstein // Educational Research Workshop on the effectiveness of modern language learning and teaching, 5–8 March 1996. – Strasbourg, 1996.
6. Greger D. Školní vzdělávání. Zahraniční trendy a inspirace / D. Greger, V. Ježková. – Praha: Karolinum, 2007. – 266 s.
7. Hüfner A. Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? / A. Hüfner // In Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. – Bonn: Forum Bildung, 2001. – S. 78–81.
8. Jung P. Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? / A. Hüfner // In Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. – Bonn: Forum Bildung, 2001. – S. 70–72.
9. Sarter H. Frühes Sprachlernen in Kindergarten und Grundschule: Je früher, desto anders / H. Sarter // In Fremdspracherwerb – Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. – Bonn: Forum Bildung, 2001. – S. 10–23.